

[Transcript] Dagens Eko / Därför vill facket hålla nere din lön

Hej, du har just slagit på den nya nyhetspaddan, Dagens Eko.

Nu börjar vi.

Anders, nu tänker jag att det är många som vill ha en rejäl löneökning.

Hur besvikna tror du folk kommer bli?

Om man räknar med att den där löneökningen ska kompensera för allt som har blivit dyrare - då tror jag man kommer bli väldigt besvikna, för det kommer inte att hända.

Du lyssnar på Dagens Eko med Robin Olin.

Idag, om varför årets lönrörelse inte kommer att ge dig högre lön.

Vid skön Västmans strand i Ludvika ligger ett gammalt fabriksområde - som länge varit känd för sin framgångsrika industri.

På Hitachi's fabriksgränd står män och kvinnor i vita hjälmar.

De tunga maskinerna stora som containrar med rör och bultar går på högvarv.

Fabriken går riktigt bra.

Det är oktober 2022, och facken inom industrin ska lägga fram sina första lönekrav.

Men här på golvet är besvikelsen redan stor.

Det tycker jag att de har tappat kontakten med verkligheten i programmet.

Varför inte bara hugga på med 10 %? Då kanske vi får fyra samlar.

Vi hade lite högre lön nu och vill lägga bättre till nåt förutvis.

Gäst är Anders Jellmien, ekonomi-reporter på Eko.

Anders, vi vet väl redan i praktiken att det kommer bli reallöne?

Sänkningar, eller hur?

Det finns prognoser för hur inflationen kommer bli.

Blir det så som prognoserna ligger nu, så kommer inte ens fackens ursprungskrav - på 4,4 % att räcka till. Jag har aldrig varit med om att facket får allt om begär.

Hur ska man förstå det? Att facken inte ens försöker kräva mer?

Då måste man backa bandet ganska långt tillbaka.

Det som hände under 1970- och 80-talen när Sverige gick in i vad man...

...varifall efter hand kallar det en löne- och pris-spiral.

Men innan medlarna lägger fram det nya budet vill de att de fackliga organisationerna redgörför hur mycket de är beredda att sänka sina krav, krav som ligger på mellan 12-13 %.

På den här tiden, mitten på 70-talet, var det 1974-10 % löneökning.

Året efter 1975 när jag föddes, rekordåret var det 15 % löneökning.

Nu säger arbetsgivarna att det går att åstadkomma lönehöjningar på 18 %, brutto-lönehöjningar.

Det låter ju rätt bra, men om det gör så att andra saker inte fungerar så är det inte så bra.

Om företagen ska betala ut löneökningarna för att ha råd med det -

känner sig tvingad att höja sina priser för att kompensera -

då blir det ingenting kvar. Det blir ingen köpkraft i löntagarna.

När lönerna och inflationen jagade varandra.

Här är vi i en period när det också är stora spänningar mellan fack och arbetsgivare - som ledde till konflikter och en del vilda strejker.

Och sen den här storkonflikten, 1980.

I natt stannade tunnelbanan här i Stockholm på grund av tågoranscherarnas strejk.

Jag tror att det var över 100 000 arbetare som var ute i strejk -

och arbetsgivarna svarade med lockout på 700 000.

[Transcript] Dagens Eko / Därför vill facket hålla nere din lön

Jag tycker att det är fel mycket att folk har fått den i uppfattningen. Vi strejkar liksom. Det är ju en bråk del som strejkar att resten vill lockout- och vi kommer inte in, vi får inte jobba.

I början av den här veckan har alltså statsminister Torben följde in telefonen- och ringer till L-ordföranden Gunnar Nilsson.

Ta det lugnt, regeringen erbjuder dem offentliga anställda- att få tiondels procent med er.

Så man har alltså ett läge med en slags kaos på arbetsmarknaden.

Löntagare ser sina löner ätas upp av inflation.

Vad gör facken då?

De åker till London.

Vilka då?

Facken inom industrin för att prata ihop sig om hur man ska ta det här vidare.

De går ut och äter en middag tillsammans.

Och de kommer hem till hotellet igen.

Och det är väl inte att gå och lägga sig, för de vill prata vidare.

Och då är det en av de fackliga ledarna som enligt...

Det kan vara en sköna, men det är flera som säger att det var så här gick till.

Han lockade in flera av sina kamrater i ett hotellrum med en fin flaska whiskey.

Och i ett hotellrum där sitter man ju ganska tätt in till varandra.

Man kommer ännu närmare varandra än på restaurang när man ska prata om hur saker och ting ligger till.

Så där på det där hotellrummet väcktes det tankar och idéer som inte hade tänkt tidigare.

Varje fall inte sagt så rakt ut.

Ja, det blev en sent kväll helt enkelt.

Och dagen efter skulle man försöka komma ihåg då vad man hade kommit fram till på hotellrummet.

Det kanske gick att vara svårt då.

Ja, och det var en person som fick det där i uppgift i enligt min källa då.

Du vet inte om det är en sån där klassiskt stort bläddblock som fanns i alla konferensrum.

Ja, men jag har inte sett dem på länge.

Men ett sånt där som man skriver på med törspanner skulle han försöka sammanfatta.

Han fick hjälp av många för att försöka förstå vad de hade kommit fram till.

Ingen vet nog riktigt vad den kristen är idag.

Men det ledde i alla fall vidare fram till en debattartikel i en stor tidning där man björde in arbetsgivarna till förhandlingar om ett nytt sätt att bedriva lödeförhandlingarna i Sverige.

Och det blev då sedan industrievtalet som kom på plats 1997.

Sen det som man förhandlat enligt den här modellen, att det är industrins konkurrenskraft som ska bestämma löneökningstakten.

Det är de parterna där som ska sätta det så kallade märket som styr löneökningarna på hela arbetsmarknaden.

Vad alla får.

Hur har det fungerat då den här svenska modellen med märket efter det här?

Om man tittar på statistik så har det fungerat väldigt bra.

[Transcript] Dagens Eko / Därför vill facket hålla nere din lön

Få strejkt dagar jämfört med andra länder.
Vi har haft en lång period och sedan det här kom till där köpkrafterna stigit i Sverige.
Betydligt mer än i andra jämförbara länder.
Och arbetsgivarna tycker också att det har gynnat dem.
För att man har tagit hänsyn till deras konkurrenskraft internationellt.
Men finns det någon slags...
Vad ska man säga, lite stolthet eller nästan självgodhet i botten här över?
Det här är den svenska modellen.
Här är vi inte som i Frankrike där.
Det är bara strejka relativt.
Det tog absolut att det finns.
Om man tittar på strejkt dagar så blev det en stor förändring efter att det här kom till.
Nu kan man säga att det prövaste för första gången när inflationen på nytt är så hög.
Runt 10 % så hög har inte inflationen varit någon gång sedan det här systemet kom till.
Så ta oss igenom den här processen.
Och hur den går till i det här exceptionella läget då.
Årets avtalsrörelse. Hur börjar det?
Det börjar med att industrifacken pratar ihop sig om vad de tycker är en lämplig lönökning.
Då så. Då kommer det in i vänta på tror jag.
Det var Marie Nilsson från GIF Metall som fick meddela själva lönökravet.
Då har vi landat i lönöknings med 4,4 %.
Många blev förvånade på den här presskonferensen att man lade sig så pass högt.
För att 4,4 % så högt tar man aldrig laks i under hela den här 25-åriga eran med industrietvalet.
Sen efter det, när det här skulle då sen processas i andra förbund,
kommer vi att acceptera den här nivån som facken inne i min industrin kräver.
Då fanns det ju en debatt om att man har laks i förlågt.
Jag var till exempel där i Ludvika och pratade med de som jobbade där.
Där var det ju många som födde fram att allt blir ju dyrare.
Det är konstigt om folk inte kan köpa saker.
Man måste drinna på saker och så att man drar in på maten och telefoner.
En jag träffade sa direkt att varför inte klämma till med 10 % så kanske vi ändå får 4-5 %.
Men att dra till med 10 % tror du att det kommer hända en?
Nej. Vad tror jag?
Han tror inte att det är realistiskt att de ska få det.
Det är ju mer kanske ett uttryck för en frustration att han tycker att facket är lite för mjuka.
Vad händer sen i de här förhandlingarna? Hur går man vidare?
Allt fokus hamnar på förhandlingarna inom industrin.
Det är alltid en krets kring. Det är ett hus på Storgatan i Stockholm, på Östermalm.
Storgatan 5, mittemot Hedvig, Eleonora och Kyrka. Ett stenkast från Östermans torg.
Varför kretsar det allting kring det?
Det är sätet för ett teknikföretagen, kanske den mäktigaste arbetsgivareorganisationen inom industrin.
Det är där som förhandlingarna sker i huvudsak.
Jag kan tänka mig att från början när förhandlingen mellan arbetsgivare och fack började

då hade väl inte ens facken en lokal.

Och så har det blivit så att det är arbetsgivarnas ansvar att ha en lokal där man kan förhandla med sina anställda.

Och stå för fiket kanske? Ja, det får de nog göra också.

Hur går det till där inne då, under de här förhandlingarna?

De här förhandlingarna håller på från januari fram till sista mars.

Men de första månaden eller månaden har faktiskt så förhandlar man direkt med varandra.

De här fackförbunden och arbetsgivareorganisationerna.

Då förhandlar man om allmänna villkårsfrågor som man kallar det.

Det kan vara arbetstider, det kan vara hur semester ska läggas ut.

Allt det som inte elöner, därför att det är det som är det svåraste.

Man måste städa av bordet i ett uttryck som man hör när man pratar med de här förhandlarna.

Får du någon insyn i hur det låter där inne då?

Nej, de här förhandlingarna är stängda.

Man kan prata med dem som sitter i förhandlingarna och har en del bakre en samtal.

Men det är inte så att de ger mig en massa detaljer om var de ligger och så där.

Det är den där klassiska ingenting är klart för att allting är klart.

En annan sån där förhandlingsfras man hör hela tiden.

Då kan de inte berätta om nu har vi klarat av det här och det här och det här.

För det kanske de måste backa ifrån sen när de ska välska söta löne nivån.

Det finns liksom ett vokabulär, de använder sig av det här.

Absolut, så är det.

Och när man sedan har städat undan bordet med de här andra frågorna och kommer till lönen.

Vad händer då?

Då finns det ett uttryck som heter pendlingsmedling.

Och det är just att de inte sitter tillsammans utan de sitter först med arbetsgivareorganisationen.

Och sen tar de in de fackliga efter det så att de träffar dem var för sig.

Och så får de gå tillbaka då till sina delegationer hela tiden.

Varje liten positionsförflyttning måste liksom förankras tillbaka i organisationen.

Så det blir mycket spring fram och tillbaka till det här tegelhuset på Östermalm?

Ja, de brukar skoja om att de får bra motion mellan tegelhuset på Östermalm.

Och där de flesta fackliga håller till runt några bantorget där, kring L.O.Vorgen.

Just det.

Det är många kilometer.

Ja, det finns en sån här silvertunnel.

Man kan gå till en gångtunnel som är spännande.

Som inte alla stockholmar än sångångar att den finns.

Det är där du står med din mikrofon.

Ja, den är jättebra.

Jag brukar också stå en person att spela fjol med. Det är som att få bra bakgrundsjön.

Jag heter Arsedå.

Jag är bara som personlig assistandog.

Jag tycker att lönar är jättedålig för båda personlig assistandog underhöterskor.

Det gör jag inte när vi är där.

[Transcript] Dagens Eko / Därför vill facket hålla nere din lön

Jag hoppas att de gör något för oss.

Att vi får bättre lönar så klart.

Allt går stort.

Vi måste leva också.

Efter den här perioden av motion som du beskriver när de springer fram och tillbaka med olika bud.

Vad blir nästa steg i den här svenska modellen?

Då kommer OPPO med en skiss på det nya avtalet.

Vad är det?

OPPARTiska ordförande.

Det är de som är förhandlingsledare när förhandlingarna börjar närma sig sluttampen.

Och där brukar det i princip bara finnas med avtalsperiodens längd.

Nästa steg är ett första bud från de egna medlarna OPPO.

Som innehåller en löneökningstakt och hur långt avtalet ska bli.

Den är alltid så att arbetsgivarna svarar jag till i princip.

Och facken svarar nej.

När de egna medlarna tror sig veta att partnererna har jämkat så långt att de kan komma överens.

Först då lägger de slutbudet.

För det kan man bara ta i sin helhet eller förkasta.

Annars blir det konflikt av det hela.

Det är den 22 februari i år.

I en konferenslokal vid Odenplan i Stockholm står Ovala bord med stora utställda på en stor lila rya matta.

Några soffor längs en fönsterväg.

De som samlats här kommer från de olika fackförbunden och arbetsgivarna.

De diskuterar förutsättningarna för årets avtalsrörelse.

Jag vill påstå den största bestämdighet att det är nog den svåraste avtalsrörelse som har varit sin efterkrigstid.

Eftersom vi har den galloperande inflationen som driver upp våra medlemarskrav och förväntningar i tyst.

Ellos torbjörn Johansson har en bekymrad min.

En gång i tiden var han snickare.

Nu är han Ellos avtalsekreterare och han oroar sig för medlemmarnas ekonomi.

Det är redan kävt och att de som har det sämst måste få mer pengar ifrån boku.

Ja Anders, hur ska man förstå det här att Ellos står och pratar om att det är så svårt i år och så där?

Vi måste ju bejaka den oron som finns hos Ellos medlemmar och uttrycka det här på ett slagkraftigt sätt.

Nu är det verkligen tufft på riktigt som man säger för många medlemmar.

Men det går inte att kompensera förallt. För gör vi det, då kommer det bara att byta oss själva i svansen.

Det är som att han måste förklara det de kom fram till med märket år tionden tidigare igen.

Han måste förklara hur det fungerar och han måste också hålla nere förväntningarna.

För det ligger i det här spelets idé. Om medlemmarna har så höga förväntningar och tror att man ska kunna uppfylla allt det.

Då kommer man ju bara att komma ut med lite grann av det kanske i slutändan på förhandlingarna.

[Transcript] Dagens Eko / Därför vill facket hålla nere din lön

Men om man håller nere förväntningarna och sen kan säga att titta vid åstadkommande och allt det här.

Trots att allting var så svårt, då har man ändå nått en ganska lång bits på vägen.

Det är någon form av facklig psykologi här.

Förutom att förhandla med arbetsgivarna så måste man också förhandla med sina egna medlemmar.

Och den förhandlingen blir nog extra tuff ett år som det här.

Svenskarnas privatekonomi har blivit sämre med stigande inflation, ökade matpriser och onormalt höga elpriser.

Barnen äter allt mer i skolan. Sedan mat och annat har blivit dyrare.

Fler barnfamiljer behöver hjälp med basala behov.

Det här efter det senaste årets allt tuffare egosberg.

Men Anders, jag förstår ju den här modellen som du har berättat om.

Idén bakom att inte driva på lönerna för mycket.

För då riskerar man också att driva på inflationen.

Men finns det en risk att de där argumenten inte riktigt biter på medlemmarna ute i landet?

Vanligt folk ett år som det här. Att man inte riktigt förstår varför man ska hålla igen.

Eller inte håller med om det.

Det då kan skada hela grundidén.

Det är det som är spännande den här gången eftersom inflationen inte har varit så hög under hela den här perioden med modellen.

En av riskerna är att löneökningarna blir för höga. Då kan man driva på inflationen och den kan hålla sig kvar länge.

Den andra risken är att löneökningarna faktiskt blir för låga.

Vad kan hända då då?

Den kommer att löneökningarna blir modesta, kan vi säga, i den här årets rörelsen.

Men inflationen går inte ner som alla ekonomer förväntar sig och som gör att det inte blir reallöneökningar nästa år heller.

Vad händer då? Då kan det bli en enorm revanschlust bland medlemmarna.

Det där kan tes i olika arbetsplatser. Vissa företag till exempel som går bra.

Där kan det bli att man får högre löneökning än det som står i avtalet. Det som kallas löneglidning.

Men det förekommer inte alls i till exempel offentlig sektor. Där finns i princip ingen löneglidning.

Så det börjar en orättvisa leta sig in här.

Då kan det bli spänningar, absolut. Då kan hela den här modellen med industri, avtalet och märket ifrågasättas på grund av det.

Vad skulle du ändå säga det mest troliga att det drar iväg och blir en massa konflikter och strejker och mer som i Frankrike?

Eller att man på klassiskt svenst manner sätter sig och kommer överens?

Jag tror på det sista. För vi har liksom inte riktigt det där i oss, det där franska.

Och då får löntagarna på något sätt bara bitar det sig ur äpplet att det blir reallönesänkningar nu.

Ja, de här facken som står bakom det, de menar ju på att det här är det snabbaste sättet för att sen återgå till reallönökningar.

Så det är deras recept på att lösa den här situationen.

Tack Anders. Tack.

På torsdagen 22 mars förväntar sig fack och arbetsgivare inom industrin att få ett första bud i

[Transcript] Dagens Eko / Därför vill facket hålla nere din lön

löneförhandlingarna.

Facken vill inte backa från lönekravet på 4,4 procent, medan arbetsgivarna har erbjudit 2 procent.

Och det var allt från Dagens ECO. Vi hörs igen i morgon.

Programledare var Robin Olin, gäst Anders Jelmin.

Reporter var Felix Personne, ljudmixen gjordes av Ludvig Jansson och producerade gjordet jag, Elin Romigiotto.

Hör gärna av dig på Dagens ECO, att Sverigesradio.se.